Ангараг гариг

228 сая километр зайд дэлхийн гадуур нарыг тойрон эргэдэг нарнаас тоолоход 4 дүгээр гариг бол Ангараг юм.

Нарыг 687 хоногт тойрно.

Дэлхийгээс 2 дахин бага, 24 цаг,37 минут,28 секунтэнд тэнхлэгээ эргэнэ.

Ангараг дэлхий хоёрын хоорон дох зай 55—400 сая километр өөрчлөгдөнө.

Ангарагийн бүх гадаргуугийн 5/6 хувийг улаавтар өнгөтэй тал цөл газар эзэлнэ.

Зарим бараавтар толбууд байдаг.Энэ нь 4 цагийн улирал солигдоход өнгө нь хувиран ногоорч шарлаж байдаг тул зарим эрдэм тэд Ангараг дээр ургамал байна гэдэг дүгнэлт хийдэг.

Соёлжуулах 3 сарын ажлын явцаас

МАХН—ын Төв Хорооноос улс даяар явагдсан соёлын довтолгооны хоёр жилийн ажлыг дүгнэж, гаргасан тогтоолыг биелүүлэх арга хэмжээний тухай аймгийн намын хороо хэлэлцэж аймгаар соёлжих 3 сарын хөтөлбөр гаргасан билээ.

Уг хөтөлбөрийг биелүүлэх талаар Баян сумын намын үүр үлэмж ажил зохиосон байна.Соёлжуулах 3 сарын хөтөлбөрийг сумын төв, суурь, бригадын хөдөлмөрчдийн цуглаанаар хүлээн авч сумын намын үүрийн товчооны хурлаар хэлэлцэн 3 сарын хугацаанд хийх ажлыг төлөвлөн ажиллажээ.

Сумын намын үүр 11 хүний бүрэлдэхүүнтэй сурталчлан туслах бригад гарган бүх сууриар аялуулж соёлжуулах 3 сарын хөтөлбөрийг биелүүлэхтэй холбогдсон яриа таниулга хийхийн хамт, гэр орноо тохижуулах, хувцас хунараа цэвэр хэрэглэх, хүүхдээ зөв боловсон хүмүүжүүлэх талаар хүмүүст зөвлөлгөөн өгч уг хөтөлбөрийг мөрдүүлэх ажил хийжээ. Бичиг бага ба үл мэдэгчдийг бичиг үсэгт сургахын тулд юуны урьд суурийн хүмүүжлийн ажлын цагаар чанга уншлага гэгчийг хийж байна.

Тус сумын төв, зарим суурийн төвүүдэд өглөө, өдрийн гимнастик тогтмолжсон боловч энэ нь бүх нийтийг хамарч чадаагүй нэг дутагдал байна.

Сумын намын үүр, айл бүрийг гэрийн вааньтай, ариун цэврийн булантай болгох зорилт тавьж ажиллаад уг зүйлийг биелүүлсний дээр одоо айл бүрийг гоожууран угаагуур, хүүхдийн булантай болгох, сумын төвд хүүхдийн цэцэрлэг байгуулахаар ажиллаж байна.

Тэрчлэн бригад бүр халуун усны барилга барьж 1 дүгээр бригадын халуун ус ашиглалтанд орж, 2, 3 дугаар бригадын халуун усны барилгын ажил дууссад байгаа аж.

Б.Дорж

Хөдөлмөрчдийн боловсролд

Ангарагийн агаар маш сийрэг, хүчилтөрөгч хий байхгүй учир амьтан байж болмооргүй гэдэг.

Ангарагийн хоёр туйлд цагаан толбо байдаг нь цас мөс хэмээн шинжлэгджээ.

Ангараг бол нарны аймгийн 9 гаригийн дотроос хамгийн сонирхолтой гариг учир эрдэмтэдийн анхаарлыг ихээхэн татаж байгаа юм.

Эмийн ургамал түүе

Манай орны уудам их нутагт төрөл бүрийн ургамлын баялаг асар их байдгийн дотор хүн малын элдэв өвчнийг анагаахад тустай эмийн олон төрлийн ургамал элбэг ургадаг.

Дэд эрдэмтэн Ц. Ламжавын 1957—1963 онд судлан тодорхойлсноор 419 дүрсийн эмийн ургамал, 147 төрлийн хадлан билчээрийн хорт ургамлууд илэрчээ.

Эмийн ургамалаас эмчилгээний ач холбогдолтой (навч, цэцэг, холтос, үндэс, иш, үр, жимс, нахиа) эрхтэнг авдаг болохоор нарийн нямбай ажиллагаа хэрэгтэй.Түүж цуглуулсан ургамалаас өнгөө алдаж муудсан хэсэг, хорхой шавьж мөөгөнцөрт гэмтсэнийг нь ялгаж цэвэрлэх нь бэлтгэх эмийн чанарыг сайжруулна.

Эмийн ургамлыг бороо чийггүй, хурц нартай, бага зэрэг салхитай өдөр бэлтгэхэд тохиромжтой ажээ.

Эмийн ихэнх ургамлыг цуглуулсны дараа түргэн хугацаанд савнаас гаргаж цэвэрлээд хатаах хэрэгтэй.

ХАДЛАНГИЙН АЖИЛД ШУУРХАЙЛЪЯ

Лүн сумын «Энхтуул» нэгдэл тус аймагт хамгийн олон малтай баян нэгдлийн нэг билээ.

Гэтэл мал сүргийг тарган тавтай оруулж өнтэй сайхан өвөлжихэд шийдвэрлэх гол зүйл хадлангийн бэлтгэлийг ер хийсэнгүй ээ.

Хадлангийн машинуудыг бүрэн засварлаагүйн дээр шатуун, шатууны толгойн боолт, дочел, аппарэд, морь, тэмээний тоног, ац, сэрээ, гар хамуур зэрэг чухал хэрэгцээт сэлбэг, нөөц огт үгүй байна.

8 дугаар сарын 1—ны байдлаар 17 морин хадуур ажиллаж байгаа боловч өдрийн норм биелүүлж байгаа морин хадуурч бараг байхгүй байна.

Тус сум-нэгдэл энэ жил 5000 тонн өвс бэлтгэх төлөвлөгөөтэй бөгөөд эхний 10 хоногийн байдлаар дөнгөж 100 гаруйхан тонн өвс хадаад байгаа нь хадлангийн хугацаанд улсын төлөвлөгөөний 15 хувийг биелүүлж чадахтай үгүйтэй байна.

Иймд хадлангийн ажлын зохион байгуулалтыг сайжруулан улсын төлөвлөгөөг хугацаанд нь биелүүлэхийн тулд сум—нэгдлийн даргыг орлон ажиллаж байгаа нөхөр Жамъяндорж онцгой анхаарч ажиллах явдал шаардагдаж байгааг хатуу анхаарах хэрэгтэй.

М. Сандуй

Аймгийн анчдын 3 дугаар зөвлөлгөөний уриалгаас

Ангийн нийгэмлэгийн гишүүд анчдаа!

1. Улсын тэргүүний анчдын зөвлөлгөөнийг угтаж энэ намрын тарвага агналтанд өндөр амжилт гарган ширхэг сум, грамм тос ч гарздалгүй ажиллаж мянган тарвага агнагчдын хөдөлгөөнийг өрнүүлэн ажиллацгаая.

2. Ангийн арьсыг өвчих,хадгалах, дэлгэх, хатаах, хөлдөөх, хангадах, тээвэрлэх, заслага, тордлого хийх анхны ажиллагаанд шамдан суралцаж бүх тушаасан агнуурын бүтээгдэхүүний 80—аас доошгүй хувийг 1, 2 дугаар зэрэгт тэнцүүлэн тушааж сайн чанарын бүтээгдэхүүнээр улсын төлөвлөгөөг биелүүлье.

3. Агналтын ажлыг шуурхайлан хүч хэмнэхийн гол нөхцөл болсон бригадын системд анчин бүр хамрагдан Баянзүрх, Эрдэнэ сумдын ангийн байнгын бригад зохион байгуулсан туршлагыг эзэмшицгээе.

Жаргалант сумын анчин Буянгийн, аль ч анд бригадаар гарч хүн бүрийг оролцуулая гэсэн санаачлагыг хэрэгжүүлэе.

4. Манай орны тэргүүний анчдын арга туршлага мөн тус зөвлөлгөөнд оролцож байгаа БНМАУ—ын тэргүүний анчин Баянбараат сумын Өлзий, Баянзүрх сумын Мягмар нарын мөрдөх, гүйдлийг отох, анг урьдчилан судалдаг,хавхаар барих, нохой сургах, залуучуудыг дагалдуулан ажиллуулдаг зэрэг аргууд, төвийн худалдааны ангийн анчин Аргамжийн анд морь сургасан арга, Өнжүүл сумын Ядмаагийн тарваганы хүзүүний мушгааг гарган бууддаг арга, Баянжаргалан сумын анчин Готовын майлах, улих зэргээр чоныг дуудаж ойртуулдаг зэрэг аргуудыг ажилдаа хэрэглэцгээе.

5.Улсын тэргүүний анчдын зөвлөлгөөний өмнө анчин бүр 3-аас доошгүй залууг ангийн дадлага туршлагад сургацгаая.

6. Анчин хүн анг жижиг буюу үнэ хямдтай гэж голохгүй агнаж сурахын дээр урьд жилүүдэд төлөвлөгөө нь биелэгдэхгүй байсан хэрэм, шувуу, цагаан үен, нохойн арьсны агналтанд 1964—1965 онуудад эргэлт хийж улсын төлөвлөгөөг хугцаанд нь бүрэн биелүүлье.

7. Хувийн ба ангийн бэлтгэлээ бүрэн хангасны үндсэн дээр тарвага зурамны агналтыг 8 дугаар сарын 1-нээс 9 дүгээр сарын 20-ны дотор, бусад анг 10 дугаар сарын 15-наас 12 дугаар сарын 20-ны дотор зохион байгуулалттайгаар явуулахад анчин бүр оролцож 1965 оны төлөвлөгөөний 70-аас доошгүй хувийг 1 дүгээр улиралд багтаан нэр төрөл тус бүр дээр нь биелүүлцгээе.

8. Агнасан тарвага бүрийн сайн ходоодыг тоо ёсоор зохистойгоор ашиглаж малын тэжээлд хэрэглэцгээе.

9. Ан амьтадын өндөг, зулзага ангаахайг алах явдлыг эрс хориглохын дээр харин чоны гөлгийг барьж тэжээн томруулж улсын бэлтгэлд тушааж туршицгаая. Ан агнуурын ажлыг хугацаа алдалгүй зохион явуулж ангийн хэрэглэлээр анчдыг хүрэлцээтэй хангаж бэлтгэсэн зүйлийн цуглуулалт авалтыг түргэтгэх;

Ан амьтадын байршилтыг машин, мотоцеклоор хөөж үргээх явдлыг хориглох;

Зурам, жирх, чандага, туулай, нохой зэрэг амьтадыг агнах, бүтээгдэхүүнийг сайн ашиглаж тушаахад сургуулийн сурагчид, залуучууд гар бие оролцон ахмад анчдын туршлагаас шамдан суралцах;

Сумынхаа зурамны арьсны жилийн төлөвлөгөөг дан сургуулийн сурагчдын хүчээр биелүүлсэн базуны даалгавраар арвин их ангийн бүтээгдэхүүн бэлтгэсэн Жаргалант сум—сангийн аж ахуйн дунд сургуулийн сурагчдын туршлагыг хэрэглэцгээхийг худалдаа бэлтгэлийн байгууллагын ажилтан ажилчид, нийт хөдөлмөрчид,сургуулийн сурагчид, залуучуудад уриалжээ.

Дани

Нийслэл Копенгаген хотын Ратушийн сайхан талбай

Хариуцлагатай эрхлэгч Н.МӨНХӨӨ

(Х—03263) «Анхдугаар таван жил» сонины газар хэвлэв.

Орон бүхний пролетари нар нэгдэгтүн!

Анх дугаар ТАВАН ЖИЛ

Төв аймгийн намын хороо, А.Д.Х. Гүйцэтгэх захиргааны сонин.

17 дэх жилдээ №59 (1394) | 1964 оны 8 дугаар сарын 3 | ДАВАА

МАХН-ын 3 дугаар их хурлын 40 жилийн ой

1924 оны 8 дугаар сард МАХН-ын 3 дугаар их хурал хуралдсан билээ.

Тус их хурал МАХН-ын анхны программын үзэл санааг цаашид гүнзгийрүүлэн хөгжүүлж «Хоцрогдсон ба буурай орнууд пролетарийн дектатурт орны тусламжтайгаар капиталист хөгжлийн шатыг алгасч, хөгжлийн тусгай үеийг дамжин социализм коммунизмд шилжин хүрч чадна» гэсэн В. И. Лениний алдарт сургаалыг удирдлага болгон, тус орныг хөрөнгөтний биш хөгжлийн замаар хөгжүүлэх тухай намын жанжин шугамыг Марксч-Ленинч үзлийн үүднээс яруу тод боловсруулан заасан юм.

Намын III их хурлын энэ түүхэн шийдвэр нь тус орны амьдралд хэрэгжин биелсэн юм.

1940 оны үеэс тус улс хөгжлийнхөө социалист шатанд дэвшин орж, 1960 онд тус улсад социализм үйлдвэрлэлийн харилцааны хувьд бүрэн ялсныг МАХН-ын 14 дүгээр их хурал дүгнэсэн билээ.

МАХН—ын 14 дүгээр их хурлаас заахдаа «БНМАУ, одоо хөгжлийнхөө шинэ үе социалист нийгмийг байгуулж дуусгах үедээ ороод байна.

Энэ үеийн үндсэн агуулга нь социализмын материал техникийн бааз байгуулах ажлыг бүхий л талаар гүнзгийрүүлэн дуусгах явдал мөн» гэсэн билээ.

Намын 14 дүгээр их хурлын заалтыг биелүүлэхийн төлөө тэмцэлд манай ард түмэн шинэ шинэ амжилт олсоор байна.

Манай хөдөлмөрчид гуравдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний эхний гурван жилийн төлөвлөгөөг амжилттай биелүүлэв.

Гурван жилд хөдөө аж ахуйн нэгдлийн мал сүрэг 1,5 сая, сангийн аж ахуйнх 260 мянгаар өсч тариалангийн талбай 11,4 хувиар нэмэгдлээ.

Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ 1940—1963 онд 10 дахин өсчээ.

1940 онд бүтэн жилийн турш үйлдвэрлэж байсан бүтээгдэхүүнийг одоо манай аж үйлдвэр тавхан долоо хоногт үйлдвэрлэх чадалтай боллоо.

Тус аймгийн бүтээлч хөдөлмөрчид зөвхөн 1963 онд мал өсгөх улсын төлөвлөгөөг 103,3 хувь, газар тариалангийн төлөвлөгөөг 101 хувь, үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүний төлөвлөгөөг 111,4 хувиар биелүүлж олсон амжилтаа бататгахын төлөө шургуу хөдөлмөрлөн 1964 оны тэргүүн хагас жилийн төлөвлөгөөг амжилттай биелүүлээд байна.

Манай өмнө социалист байгуулалтын хэтийн сайхан төлөв нээгджээ.

Үйлдвэрлэх хүчнийхээ хөгжлийг улам хурдасган эдийн засаг, соёлын талаар өндөр хөгжилтэй ах дүү социалист орнуудын хэмжээнд хүрч улмаар тэдэнтэй хамт нэг үеийн дотор коммунизмд дэвшин орох боломж бүрдэн бий болж байна. Социализмын материал техникийн бааз байгуулах цаашид коммунизмд аажмаар дэвшин орохын найдвартай баталгаа нь манай улс ЭЗХТЗ—ийн гишүүн болж ЗХУ болон социалист бусад орны ах дүүгийн интернационалист тусламж улам өсөн нэмэгдсэн явдал мөн.

Бид хэтийн төлөвлөгөөгөө амжилттай биелүүлснээр манай оронд социализм бүрэн төгс ялж улмаар коммунизм өрнүүн байгуулах үедээ аажмаар шилжин орох юм.

Энэ бүхнээс үзэхэд МАХН-ын 3 дугаар их хурлын үзэл санаа, түүхт шийдвэр хэрэгжин биелж байгаа нь бүхэнд тодорхой байна.

Нэгдэлдээ ууган нь

Баянбараат сумын «Баян—амьдрал» нэгдлийн 2 дугаар бригадын Цэрэндаш ахлагчтай социалист хөдөлмөрийн төлөө бригад авсан үүргээ амжилттай биелүүлж социалист хөдөлмөрийн бригадын хүндэт цол мандат саяхан авав.

Тус бригад 2 жилийн хугацаатай үүрэг аваад нэгдлийнхээ бусад социалист хөдөлмөрийн төлөө бригадыг үлгэрлэн ажиллаж байна.

Ц. *Жадамба*

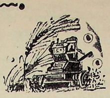

Өндөр ургац даллаж байна

Хадлангийн ажил жигдэрч байна

Жаргалантын сангийн аж ахуй энэ онд 3500 тонн өвс бэлтгэх төлөвлөгөөтэй юм.

Тус сангийн аж ахуйн 5 тасаг, мал бригадуудаас гарсан хадлангийн бригадууд өвс хадах ажилдаа жигдрэн ороод байна.

Хадлангийн эдгээр бригадууд бэлтгэх бүх өвснийхөө 60—70 хувийг бухалдалгүй хэрэглэх газраа зөөж нуруулдах зорилт тавьж байна. Тус сангийн аж ахуйн Цэвэгсүрэн даргатай мод бэлтгэх бригадын хадлангийн морин бригадынхан сүүлийн 5 жилийн турш хадлангийн төлөвлөгөөг биелүүлж тэргүүн байр эзэлж байсан туршлагаа бататган энэ жил 200 тонн өвс хадаж бэлтгэхээр 4 морин хадуур, 4 хамуур, 20 хүнтэй Хойд давааны аманд ажиллаж байна.

Тус бригад одоогийн байдлаар 25 тонны нуруу 2-ыг хийж 40 тонн өвс хадаад байна.

Энэ бригадын хадагч Өлзий, нуруулдагч Лоовуу, тээвэрчин Марууш, Банжинхуа, хамагч залуу Халзан нарын олон хадланчид үүргээ давуулан биелүүлж бусад хадланчдаа хушуучилж байна.

Т.*Банзрагч*

Залуучууд ажлынхаа явцыг илтгэж байна

Өндөрширээт сумын залуучууд 7 дугаар сарын 20—нд 60 хүний бүрэлдэхүүнтэй 2 бригад болон хадланд гарч, хадлангийн эхний долоо хоногт 150 га газар хадаж га тутмаас 6 центнер өвс авчээ. МХЗЭ—ийн гишүүн Дорж, Базарваань нар морин хадуураар өдөрт 4,4—5 га-гийн өвс хадаж хөдөлмөрийн өндөр бүтээл гаргаж байна. «Залуус бүр арвин их тэжээл бэлтгэе» гэсэн залуучуудын хурлыг хадлангийн талбайд хийж тодорхой зорилттой ажиллаж байгаа тухай тус сумын ХЗЭ—ийн үүрийн нарийн бичгийн дарга Санжмятав, аймгийн ХЗЭ—ийн хорооны товчоонд рапортлажээ.

Маргааш их ойн нэрэмжит ажил эхлэнэ

Саяхан аймгийн эвлэлийн хорооны товчоо, хөдөө аж ахуйг удирдах газар, МХЗЭ—ийн 43 жилийн ойн нэрэмжит хадлангийн өндөр бүтээлийн 15 хоногийн ажлыг 8 дугаар сарын 5 наас 20 хүртэл явуулахаар шийдвэрлэв. Энэ хугацаанд аймгийн бүх хадах өвсний 40 хувийг эвлэлийн гишүүд залуучуудын хүчээр бэлтгэх дайчин зорилт тавьснаас гадна, өндөр бүтээлийн өдрүүдэд залуу хүн бүр өдөрт гар хадуураар 0,3 га, морин хадуураар 3,7 га, трактор хадуураар 15 га-гаас доошгүй өвс хадах зорилт дэвшүүлж байна.

МХЗЭ—ийн 43 жилийн ойн нэрэмжит энэ өдрүүдэд хадланчин залуучуудын дунд «Хөдөлмөр бол нэр төр, баатарлаг үйлийн хэрэг мөн» гэсэн залуучуудын гэгээрлийн хурал явагдах бөгөөд, МХЗЭ—ийн анхан шатны хороо, үүрүүд эрхлэн «Залуу хүн бүр цэвэр хувцаслая» гэсэн зөвлөлгөө, «Соёлч хүн гэж ямар хүнийг хэлэх вэ» гэсэн маргаан, «100 хоногийн цуваа» гэсэн яриа хийгдэх ба сумдын хадлангийн бригадууд хоорондоо уралдаантай ажиллаж уралдааны дүнгээ 3 хоног тутам солилцож байх болно.

Энэ 15 хоногт хамгийн их бүтээл гаргасан нэг сум, сум бүрийн нэг бригадад аймгийн эвлэлийн хороо, хөдөө аж ахуйг удирдах газраас „Алтан хайрцаг" нээх эрх олгоно.

Залуучуудаа! Яруу алдарт МХЗЭ—ийн 43 жилийн ойд арвин их тэжээл бэлтгэж бэлэг барьцгаая.

Мөнгөнморьт сумын „Дэлгэржавхлант" нэгдлийн тэмээчин Санжаа тэмээнд тарга хүч авахуулж, ноос үсий нь авах талаар нэгдэлдээ түрүүлж явна. Санжаа 8 ингэнээс 8 ботго бойжуулж, тэмээ бүрээс 5800 грамм ноос аваад, тэмээгээ сайн таргалуулж байна.

Зураг дээр; *Тэмээчин Санжаа*

Тариатын залуучууд энэ жил

(Товч мэдээнүүд)

● Мал төллөх үеэр 114 залуучууд 55 суурьт ажиллаж 15309 төл бойжуулжээ.

Эвлэлийн гишүүн Дуламсүрэн, Ваанчиг нар тус бүр 450—500 хонь төллүүлэн, төлийг нь эсэн мэнд бойжуулж бусаддаа үлгэрлэжээ.

● Сумынхаа бүх үхэр адууны хөөврийн 67,7 хувийг, хялгасны 63,2 хувийг, ямааны ноолуурын 44,4 хувийг, тэмээний ноосны 22,7 хувийг, уртын ноосны 40 хувийг авчээ.

● Үрийн будаа 240 тонныг хордуулж, 430 гаруй га газарт үр суулгажээ.

● Сумынхаа төвд биеийн тамирын болон хүүхдийн тоглоомын талбай засаж, 600 малын багтаамж бүхий бог малын 2 хашаа барьжээ.

● МХЗЭ Эвлэлийн гишүүн Сэ-[illegible] рээнэн, Сүрэнжав Сандаг нар тус бүр 5—15 эмнэг сургажээ.

● Сумын төв, сүүний тасаг зэрэг газрууд дээр тус бүр 15 орчим хүний бүрэлдэхүүнтэй соёлжилтын бүлгэмүүд ажиллаж байна. Мөн зоо—мал эмнэлгийн програмт хичээлд 12 хүн суралцаж байна.

Тариат сумын «Батхөгжил» нэгдлийн тракторч социалист хөдөлмөрийн бригадын гишүүн Гүрбазар өнгөрсөн жил дүүжин хадуураар ажлын 35 хоногт 550 тонн өвс хадаж сумын аварга хадланч болсон юм.

Энэ жил ажлын 6 хоногт 142 га хадаж нэг га-гаас 8 центнер өвс авч өдрийнхөө нормыг 42 хувиар давуулан биелүүлж явна.

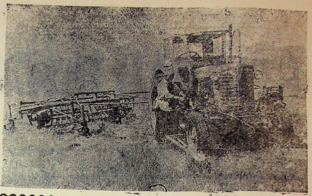

ЗУРАГ ДЭЭР: Гүрбазар ажил дээрээ байгаа нь.

Сургалтыг үйлдвэрлэлтэй холбож байна

Улаанбаатар хотын 8 жилийн 16 дугаар дунд сургуулийн сурагчид Тариат сумын „Батхөгжил" нэгдэлд ирж тариа ногооны бригад, саалийн тасаг дээр хөдөлмөр—зуслан байгуулж ажиллажээ. Ногооны бригад дээр ирсэн сурагчид хоёр хэсэг болж туршлагатай ногоочдоор [illegible] багшлуулж [illegible] 1 га-д төмс, 5 га-д байцаа, сонгино зэрэг ногоо тарьжээ. 2 дугаар ээлжийн 15 сурагчид 2 га үтрэм засаж, эхний ээлжийн сурагчдын тарьсан ногооны зэрлэгийг цэвэрлэж, 32 шоо метр түлээ бэлтгэжээ.

Тариа ногооны бригад дээр одоо 3 дугаар ээлжийн 13 сурагчид ажиллаж байгаа бөгөөд 8 дугаар сарын 15-нд 4 дүгээр ээлжийн сурагчид ирж түрүүчийн ээлжийн сурагчдын тарьсан ногоог хураана.

6 дугаар сарын 15-наас эхлэн саалийн тасаг дээр 18 эмэгтэй сурагчид саальчдын дагалдангаар ажиллаж тус бүр 3 үнээ саажээ.

Сурагчид саалийн 28 хоногт 54 үнээнээс 4005 литр сүү сааж нэгдэлд 2800 гаруй төгрөгийн орлого оруулжээ.

Хөдөлмөр—зуслинд сурагчдыг өдөрт 4—6 цаг ажиллуулж бусад цагт нь биеийн тамирын төрөл бүрийн тэмцээн явуулах, хээрийн аялал хийлгэх, нэгдлийн гишүүдэд бичиг үсэг заалгах зэрэг ажлыг багш Цэрэн, Дэнзээхүү нар зохион байгуулан хийж, ногоочид, саальчид, сурагчид хэн хэндээ багшилж эх үр мэт эв найртай сайхан ажиллаж байна.

Ийнхүү хөдөлмөр—зуслан байгуулж ажиллах нь сургууль—амьдралын холбоог улам ойртуулж, сурагчдыг нийгмийн тустай хөдөлмөрт биелэн оруулж, ялангуяа хөдөө аж ахуйн амьдралтай гүнзгий танилцуулж байна.

ЗУРАГ ДЭЭР: Ерөнхий зоотехникч Доржсүрэн сурагчдад хар тарлан бухны үр шалгах аргыг зааж байна.

Манай сурвалжлагчийн авсан гэрэл зураг

Хоньчин Хорол

—Тарган мал тал бүрийн [illegible]тай гэж тун үнэн шүү.

Тарга тэвээргэ сайтай малын үс, ноос нь арвин, төл нь эрүүл чийрэг, сэргэлэн цовоо байдаг.

Би энэ онд 377 хониноос 382 хурга, 74 ямаанаас 78 ишиг бойжуулсаны дээр хонь бүрээс 1300 грамм ноос, ямаа бүрээс 330 грамм ноолуур авав.

Энэ бол малаа сайн таргалуулсаны үр дүн гэж би үздэг— гэхчилэнгээр ярьж буй малчин маань Тариат сумын «Батхөгжил» нэгдлийн тэргүүний хоньчин М.Хорол билээ.

Тэрээр, хонийг зэлүүд газрын соргог билчээрт хариулан өвсний сор идүүлэхийг эрхэм болгодог ажээ. Сор идсэн хонь өвлийн цагт эцэж турах нь бага бөгөөд хаврын цагт агь голлон идүүлвэл махлах нь сайн байдаг гэнэ.

Хонинд хаврын цас идүүлвэл тарга хүчээ амархан алддаг учир голын уснаас услаж байх нь чухал Хавар, зун, намрын улиралуудад билчээхдээ өглөөний хар чийг арилсаны дараа билчээх хэрэгтэй.

Хар чийгтэй үед нь билчээвэл хонь амархан доголчихдог гэм бий. Би мал маллагаанд иймэрхүү зүйл анхааран ажиллаж ирсний дунд сүүлийн таван жилийн дотор нэг ч төл хорогдуулалгүй эсэн мэнд бойжуулж сумын аварга төлчин цол хүртсэн юм.

Энэ маань надад улам ч их урам зориг өгч мал мал. агааны тэргүүний арга туршлага зүй ёсоор шаардагдаж байна.

Иймээс ч би тэргүүний хоньчдын туршлагаас үргэлж суралцаж байдаг юмдаа—гэж тэр ярив.

Д.Рэнчиннямбуу

«ТУУЛЫН ХӨГЖИЛ» СОНИНЫ ТУХАЙ

Ханын сонин нь ард түмний дотор намын бодлогыг ухуулан сурталчилж түүнийг биелүүлэх тэмцэлд нийтийг зохион байгуулагч суртал ухуулгын нэгэн хэрэглүүр билээ.

Тариат сум—нэгдлийн захиргаа, намын байгууллага ханын сонины энэ өндөр ач холбогдлыг зөвөөр үнэлэн үзэж өөрийн ханын хэвлэл «Туулын хөгжил» сонингоо сар бүр тогтмол гаргаж намын хэсгийн зохион байгуулагч, ухуулагч нараар дамжуулан бригадуудаар явуулж малчдад уншуулдаг юм байна.

Намын үүрийн товчооны гишүүд тусгай хуваариар цаг үеийн холбогдолтой асуудлаар (Зузаан таргын төлөө, Төл бойжуулах ажлын бэлтгэлийг сайн хангая) гэх мэтийн тэргүүн өгүүллүүд бичжээ.

Энэ сонины 1963 онд гарсан 7 дугаарт хонь бүрийг дунджаар 68, ямааг 48 кг хүртэл таргалуулсан хоньчин Жагд, 376 хониноос 390 хурга, 84 ямаанаас 84 ишиг бойжуулсан төлчин Хорол, хариуцсан үнээ бүрээ дунджаар 406 кг хүртэл таргалуулсан Даваадорж, 956 тарвага агнасан эмэгтэй Должинсүрэн, 1964 онд төлийн бэлтгэлийг сайн хангаж хариуцсан суурийнхаа төлийг хөрвийн үе шатаар хорогдолгүй бойжуулсан Дугар, Довдон, Т. Дорж, Дэндэв, нэгдлийн үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөгөөр өгөгдсөн ноосны даалгаврыг давуулж биелүүлсэн Бямбажав, Дорж, Очирбат, Галиндэв, Цэрмаа, Дугар нарын тухай, хөдөлмөрийн баатар Очир, Цогтгэрэл нарын туршлагууд бичигджээ. «Туулын хөгжил» сонин уртаараа 1 метр, өргөнөөрөө 26 см эвхдэг самбар маягаар хийгджээ. Ингэж хийх нь даавуун сумкэнд хийгээд бригадуудаар аялуулан авч явахад тохиромжтой юм. «Туулын хөгжил» сонины хамт хөдөлмөрчдийн эрэлт хүсэлт, тэргүүний туршлага, ханын сонинд бичих материал зэргийг бичдэг тусгай дэвтрийг мөн сууръ бригадуудаар явуулдаг байна.

Ханын сонинг ингэж хөдөлмөрчин олон түмний дунд явуулж сурталчилж тэднээс санал зөвлөлгөө, шүүмжлэл, сонинд бичих материалуудыг авч байгаа нь сонины хамтач ажиллагааны хүрээ улам өргөжиж бүтээлч олон түмэнд нам, засгийн бодлого шийдвэр, цаг үеийн ээлжит зорилтууд, тэргүүний хүмүүсийн ололт, амжилт, туршлагыг сурталчилж байх нь зүйтэй.

Д. Пондогдорж

Тариат сумын кино механикч Донтор сар улирлын төлөвлөгөөг тогтмол давуулан биелүүлдэг хүн. **ЗУРАГ ДЭЭР: Донтор ажил дээрээ.**

Манай сурвалжлагчийн авсан гэрэл зураг

Нохой байхгүй гэнэ!

Б. Бааст

Шеф нэгдлийнхээ намрын ажлыг сурвалжлаар, Авдар уулыг арлаж өвөрлөн, өч төчнөөн булаг шанд, бүрд хөндий, энгэр хоолой, энэ ч, тэрч уулын эх адаг, өвөр нөмөрт байгаа гуч дөчин айлаар орлоо.

Орсон айл бүр шахам хүн бүл цөөтэй, хүч чадал нимгэнтэй, агал адуулсан мал олонтой, ай уй л гэж суух юм. Нөхөр чинь, эхнэр чинь, хүү чинь буюу хүргэн чинь хаачсан бэ? гэж эднээс асуух хэрэг алга.

Асуувал хадланд, малд, үнээний буюу гүүний суурин дээр, эсвэл удахгүй тарваганд явах гэж байгаа,үгүй бол ийм ч тийм ч өвчин зовлонтой л гэнэ.

Үгүй бол манай хүн бүл ердөө л энэ гэнэ.

Намрын ажил малчин хүмүүст үнэндээ давхар давхар их ачаа-ажил өгдөг л дөө. Энд цаг улирлын өнтэй сайхан, газар орны айв тайванд найдаж, бүл чадал муутай ч арга буюу олон зуу, заримдаа мянга мянгаар нь мал малласан айл ч зөндөө л байна.

Үгүй бол угаасаа хүн бүл цөөн, хүч чадал муутай ч үнэхээр сэтгэл зүтгэл тавин, мал маллаж яваа ч айлууд дайралдаж байна.

Гэтэл цаг улирлын ийм сайханд байтугай, цастай хуртай, хүйтэн харанхуйд, малчин хүнд үлэмжийн сайн нөхөр түшиг, үр гэлжийн нүд чих, харуул манаа болсон нэг сайн нөхөр байдаг билээ. Тэр нь хоточ нохой юмсан. Дээрх олон газраар явж, тэр олон айлаар ороход ихэнх айл нохойгүй эл хул оргин сууж байна.

Жишээ нь: Жаргалантын адаг Дээд хушуу гэдэгт Алтангэрэл, Пэрэнлэй өвгөнийх гэдэг хоёр айл нэг хот болон буужээ.

Пэрэнлэй өвгөн нас өндөр, нүд муу, чих хатуу, шөнө бол ямар ч хараа бараагүй, сонсголгүй хүн юм. Алтангэрэлийн эхнэр Алтангэрэл нь өрөөсөн гар муутай ганц нялх охинтой юм. Нөхөр Алтангэрэл нь ажилд явж, Пэрэнлэй гуай өдрийн гэ: гээнд ойрхон олон. зуун хонь хариулж, эмэгтэй Алтангэрэл охиныхоо хамт хот айлаа харж байна. Шар бүрдэд 68 настай Өлзий гуай бас 600 гаруй төлөг маллаж байна. Тэмээчин Дорж гуайнх, хуц,ухна хариулагч Гончиг гуайнх зэрэг олон айлаар ороход голцуу нохойгүй байна.

—Нохойтой юу?

—Байхгүй,

—Яасан бэ?

—Алчихсан, үгүй бол нохойтой байхыг хорьсон . . .

—Яагаад?

—Нохой халдвар тараадаг гэнэ.

Үгүй тамиинь энэ чинь юу гэсэн үг вэ? Хоточ сайн нохойн ач тусыг хэн мэддэггүй билээ.

Бүл чадал муутай малчдад бороо, шороо, хулгай, чоно, харанхуй хүйтнээс улс олны үнэт их хөрөнгийг хамгаалахад хамгийн их тусыг хэзээ хэрэгтэй цагт нохой үзүүлдэг удаа олон байсан.

Хот, төв газар байдаг эзгүй золбин нохдийг устгаж, эзэнтэй хэрэгцээтэй нохойг мал эмнэлгийн байгууллага шинжилж туслаж байдаг шүү дээ.

Тэгвэл нохой онц хэрэгтэй, малчин ард түмэнд яагаад ингэж туслаж болдоггүй юм бэ?

Ингэж туслах бүх боломж ч байна. Малчин ард олны хэнийд хоточ сайн нохой хэрэгтэй байгааг судлаж, сайн нохойтой болгож улмаар малчдын хоточ сайн нохдыг алах устгах гэсэн үл бүтээх этгээдүүдэд арга хэмжээ авч байдаг гурим дэглэм яаралтай тогтоох нь зүйтэй байна.

Асуудал дэвшүүлж байна

Тариат сумын «Батхөгжил» нэгдлийн гишүүн Балдансанжаа худалдаа бэлтгэлийн агентаар 15 жил ажиллахдаа сүүлийн 8 жил дараалан төлөвлөгөөгөө давуулан биелүүлсэн хүн.

Зураг дээр : Балдансанжаа худалдаа хийж байна.

Би сэтгэл дүүрэн дэмжиж байна

МАХН—ын Төв Хорооноос ХКН—ын Төв Хороонд 1964 оны 6 дугаар сарын 12—нд илгээсэн захидлыг би уншиж танилцаад ард түмнийхээ нэгэн адил сэтгэл хангалуун дэмжин сайшааж байна. ЗХУКН улс түмний эв найрамдал,хүн төрлөхтний сайн сайхан аз жаргалант амьдралын төлөө тэмцэж байна.

Иймч учраас эрүүл ухаантай хүн бүхэн ЗХУКН—аар манлайлуулсан даян дэлхийн коммунистуудын баримталж байгаа Марксизм—Ленинизмыг бүтээлчээр хөгжүүлэн ариун тунгалаг байлгах,пролетарийн интернациолизмийн нэгдэл нягтралын зарчимд үнэнч байх бодлогоос ХКН—ын удирдагчид ухарч байгаа нь Хятадын ард түмэн болон дэлхийн коммунист ажилчны хөдөлгөөний эрх ашигт хэрхэвч нийцэхгүй ээ. Хятадын удирдагчдын алдаатай хорт үйл ажиллагааг гүнзгийрүүлэн газар авахуулахгүйн тулд ЗХУКН—ын санаачилснаар коммунист ажилчны намуудын зөвлөлгөөнийг нэн даруй хийлгэх нь зүйтэй гэж монголын бүх ард түмний нэгэн адил би үзэж байна.

МАХН—ын гишүүн О.Пэрэнлэй

Малын эмч, клубын найруулагч хоёрын яриа

Баянжаргалан сумын нутаг «Ар шанд» хэмээх газар суурь сууриар хонь налайж, хуур дуу уянгалж байна.

—Сумын клубын сайн дурын уран сайханч 16 хүн сумынхаа мал угаах ажлыг өөрсдийн хүчээр хийж дуусгах үүрэг аваад ажиллаж байгаа юм. Бид өглөөний 8 цагт ажилдаа эхлэн орж оройн 8 цагаас хойш ваанныхаа усыг сольж, өглөө нь кериленоо хийж найруулаад угаах ажилдаа ордог. Өдөрт хонь ямаа 3000 гаруйг угааж байна. Хамууны сэжигтэй гэж үзэж байгаагаа дахин угаана. Ер угаалгын ажлыг 8 дугаар сарын 15—нд дуусгах зорилт тавьж ажлаа шуурхайлж байна. Энэ ажилд хоньчин Аюуш, сумын сайн дурын уран сайханч дууч Уламбаяр, хуурч Дарамбазар нар сайн оролцож байна гэж малын бага эмч Улам—оргих надад яриад, сумын клубын найруулагч Дагватай уулзаарай гэв.

—Манай сум саяхан урлагийн үзлэг явуулсан одоо аймгийн урлагийн үзлэгт бэлтгэж байна.

Сайн дурын уран сайханчид бид мал угаах ажлыг хариуцан хийж чөлөө цагаараа,морин хуур, ёочин, хуучир, шанз,лимбэ хөгжмөөр сургуулилж үндэсний хөгжмийн чуулга босгохоор бэлтгэж байна. Бас бороо хуртай юм уу, хонь ямаа угаахгүй өдрөөр хадлангийн бригадуудаар явж урлагаар үйлчлэх ажил хийхээр концерт бэлтгээд байна—гэж клубын найруулагч Дагва ярив.Ийнхүү Баянжаргалан сумын «Шинэ амьдрал» нэгдлийн мал угаалт, аймгийн урлагийн үзлэгт бэлтгэх ажил «Ар шанд»—д амжилттай явагдаж байна. Б. *Дорж*

ХАДЛАНГИЙН ЯВЦЫГ ЭРЧИМЖҮҮЛЬЕ

(*Аймгийн АДХ—ын Гүйцэтгэх захиргааны дарга Ц.Жамсран*)

Арвин их малын тэжээл бэлтгэх кампанит ажил эхлээд 15 хоног болж байна. Өвс хадлангийн төлөвлөгөөг биелүүлж малдаа сайн чанарын хүрэлцээтэй тэжээл бэлтгэх талаар тус аймгийн нэгдэл, сангийн аж ахуй шуурхайлан орсон юм.

Одоо аймгийн хэмжээгээр 2700 хүн, 70 трактор, 600 гаруй морин машин,600 гар хадуууртай 150 бригад болон ажиллаж байна. Энэ завсар аймгийн хэмжээгээр 8811 тонн өвс хадан авсны дотор Өндөрширээт, Бүрэн сум—нэгдэл, Жаргалант, Батсүмбэр, Борнуур сум—сангийн аж ахуй жилийн хадаж авах өвсний 10—25 хувийг бэлтгэж аваад байна.

Өндөрширээт сум—нэгдэл (намын үүрийн дарга нь Чулуун, сумын АДХ—ын Гүйцэтгэх захиргааны дарга нь Жамбаа) хадлангийн явцаар бусад сумдаас тэргүүлж яваа учир 7 хоногоор аймгийн хадланд шилжих цалинт дарцгийг хүлээж авав.

Хадлангийн ажлын явцад тодорхой ажиллагаа санаачлага багагүй өрнөж малдаа чанар сайтай тэжээл бэлтгэх тэмцэл органилж байгаа олон сайхан жишээг тэмдэглэж болох юм.

Баяндэлгэр сумын төвийн албан хаагчид, тэдгээрийн гэр бүлийн хүмүүс бүгд 32 хүн хүүхдээ авч хадланд 25 хоногийн хугацаагаар гарч, ажилласан, Алтанбулаг сум—нэгдлийн төвийн эмэгтэйчүүд сумандаа 30 тоннoос доошгүй хэмжээний агийн фонд байгуулах үүрэг авч гэр бүлийн 30 гаруй эмэгтэй өдөр бүр зохион байгуулалттай гарч ажиллаад энэ завсар 3 тонныг хураан цуглуулсаны дотор Бадамханд нэг өдөрт 43 шуудай агь түүлээ.

Манай аймгаас дотоод гадаадын дээд дунд сургуулиудад суралцаж байгаа оюутан сурагчид,амарч байгаа албан хаагчид, ажилчид амралтынхаа хугацаанаас 10—20 хоног (зарим нь бүр хадлангийн хугацаанд) илүүчлэн гаргаж нэгдэл, сангийн аж ахуйдаа хадлан хадаж туслаж байгаа газар олон байна.

Хадланчдын дотор машин техник, гар хадуурыг чадамгай эзэмшиж өдөр тутам олон центнер өвс авч байгаа Сэргэлэн сумын хонины бригадын хадланчин Гончиг, Баяндэлгэрийн төвийн бригадын Жагд нарын зэрэг олон тооны тэргүүний хүмүүсийг нэрлэж болох байна.

Дээрх ажлын явц хүмүүсийн идэвхтэй хөдөлгөөн бол хадлан бэлтгэх төлөвлөгөөг хугацаанд нь чанар сайтай тэжээлээр хангах нөхцөл боломж дүүрэн байгааг харуулж байна.

Гэвч хадлан бэлтгэх хугацааны гуравны нэг өнгөрч байхад олон сумын хадлан авалт аравны нэгдээ ч хүрээгүй байгаа нь тайвширч үл болох бөгөөд шуурхай ажиллахыг шаардаж байна.

7 дугаар сарын 30—ны байдлаар Эрдэнэ, Мөнгөнморьт, Эрдэнэсант,Баянцогт,Заамар сумад хадланд гарах бүх бололцоотой хүмүүсээ гаргаагүй, Архуст сум хадланд хүн, техникээ гаргасан боловч техникийн запас хэрэглэлээр хангаагүйгээс хөдөлмөрийн бүтээл дорой,тэрч байтугай Нагалын аманд гаргасан бригад нь ажил нь эхлээгүй өдий болтол зогсож байжээ.

(*Үргэлжлэл бий*)